

נוסח לא מתוקן

פרוטוקול מס' 199

מישיבת ועדת הכספים

יום ב', י"ג בחשוון התשמ"ו - 28.10.85, שעה 10.00

נ כ ח ו :

חברי הוועדה: א. שפירא - היו"ר

י. ארידור

י. ארצי

מ. בר-און

ג. גדות

פ. גרופר

ד. דנינו

א. ויינשטיין

א. ורדיגר

י. כהן

י. מצא

ע. סולודר

ע. עלי

ש. עמר

ר. פנחסי

י. צבן

ח. רמון

א. שלום

ג. שפט

א. קרשנר - מזכיר הוועדה

א. דמביץ - היועץ המשפטי לוועדה

ס. אלחנני - יועצת כלכלית

מ. איזנברג - קצרניח

מוזמנים:

שר האוצר י. מודעי

שר החקלאות א. נחמקין

מ. בן-מאיר מנכ"ל משרד החקלאות

המצב הקשה בהתיישבות

סדר-היום:

172

(172) 6.11.85 קום

היו"ר א. שפירא:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה.
אני מברך את שר האוצר, מר יצחק מודעי, את שר החקלאות מר אריה נחמקין ואת מנכ"ל משרד החקלאות, מר בן-אברהם, המשתתפים אתנו בדיון על המצב הקשה בהתיישבות.
חבר-הכנסת אפרים שלום העלה הצעה לסדר-היום לדון במצב ההתיישבות. אנו מקיזמים דיון זה היום בהשתתפות שר האוצר, שר החקלאות ומנכ"ל משרד החקלאות.
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אפרים שלום.

א. שלום:

אני העליתי במליאה הצעה לסדר-היום לדון בדחיפות במשבר בחקלאות ובהתמוטטות 100 מושבים. מצב זה נמשך תקופה די ארוכה. בעבר היו תכניות לפתרון המשבר. לפני 3-4 שנים הוחל בביצוע תכנית משוחפת למשרד החקלאות ומשרד האוצר לקונברסיה ולשיקום חלק של המושבים. דובר אז על 100 מושבים, והתחילו בטיפול ב-30 מושבים. ואולם מיום ההחלטה ועד הביצוע עברה תקופה די ארוכה והסיוע שהיה צריך להנתן למעשה נשחק, והטיפול לא השיג את מטרותיו. סוכם שמדי שנה יטפלו בקבוצה נוספת של מושבים. ואולם מאז ועד עכשו לא היה שום טיפול נוסף.

שר האוצר י. מודעי:

אתה יכול לספר יותר על אותו הסכם, כי אתה מדבר עם אנשים שלא היו באותה תקופה?

א. שלום:

סוכם על קונברסיה לגבי המושבים כתוצאה מהחובות שהגיעו אליהם. זה היה בתקופתו של שר האוצר יורם ארידור וזה נעשה עם מר גדיש, הממונה על התקציבים.

י. ארידור:

לא הייתה החלטה בעניין. לא הייתה החלטה שלי לגבי קונברסיה. העניין היה בכירור.

א. שלום:

נכון, ההסכם הזה היה בתקופתו של שר האוצר המנוח אולך, והביצוע היה בתקופתו של שר האוצר הורביץ.

שר האוצר י. מודעי:

מה בוצע?

א. שלום:

בוצע חלק מהסיכום. 30 מושבים נכנסו לטיפול, מה שנקרא - הטיפול של משרד החקלאות בסיוע האוצר, ונאמר שהמשך יהיה בשנים הבאות.

י. ארידור:

זה בדיוק.

א. שלום:

לגבי 30 מושבים ביצעו, והמשך לא היה. אבל גם לגבי אלה שהסכם לגביהם בוצע, כיוון שעבר זמן רב מיום ההחלטה עד הביצוע, הסיוע נשחק. לכן הטיפול לא השיג מטרתו. יש מושבים שהסיוע שניתן להם בכל זאת סייע להם והיום הם מתפקדים לא רע.

מה שאני רוצה לומר הוא, שבסיוע לא גדול ניתן לפתור את הבעייה. כיום יש מושבים שאינם מתפקדים, בחלקם אפילו אינם זורעים ואינם עושים ולא כלום, בחלקם מחכירים את אדמותיהם לסוחרים יהודים או ערבים והם מנצלים אדמותיהם למטרות מסחריות. כתוצאה מהעדר הון חוזר, המשקים אינם יכולים להמשיך ולתפקד.

הסיבות למשבר בו נתונה ההתישבות הן: האחת - החובות המכבידים; השניה - העדר הון חוזר; השלישית - השחיקה שחלה ברווחיות של מספר ענפים. ואביא לדוגמה ענף שעומד על סדר-היום - ענף ההודים. בשנה שעברה מוטט ענף זה 3000 חקלאים. ניתן סיוע, חלקו מענק וחלקו הלוואה למגדלי ההודים, ואז סוכם להכניס את הענף למסגרת תכנונית, נקבעה מכסה ונקבע מחיר קבוע. ואולם מה שקורה הוא שהענף על הנייר מתוכנן, אבל מחיר קבוע אינו קיים בענף זה. המחיר שנקבע הוא המחיר התחשיבי וסוכם שהחקלאים מקבלים 90% ממחיר-המטרה. והנה עד סוף יוני החקלאים קבלו מחיר זה ומכרו במחיר קבוע. ואז קבלו הודעה מהאוצר שמחודש יולי לא יסבסדו יותר. עד סוף יוני סבסדו. שלושה חדשים לאחר מכן מודיעים: לא נסבסדו. שום חקלאי אינו יכול להמשיך לגדל במצב כזה כאשר אינו יודעו מהו המחיר שהוא מקבל. אילו החקלאים היו יודעים מראש, יתכן שלא היו מגדלים.

אני רוצה לסכם: מצב המושבים הולך ומחמיר. הם אינם יכולים להמשיך לעבד את אדמותיהם. הם נכנסו לחובות. הם אינם יכולים לעמוד בהתחייבויותיהם. לכן הצעתי היא לקיים דיון מעמיק על פתרון משבר זה בדרך של מתן קונברסיה ופריסת החובות ל-10-12 שנים.

י. כהן:

אני רוצה לדבר על מצב החקלאות ולהגיד מה הם לדעתי הפתרונות למצב זה. נדמה לי שאנו כחקלאים איננו יכולים להתעלם מהמצב הכלכלי של המדינה ומהתכנית הכלכלית שבאה לחקן מצב זה. אבל יחד עם זאת נדמה לי שהמשק היצרני כולו, אבל בעיקר המשק החקלאי, נקלע למצב שלא היה לו חקדים. חלק גדול מההשקעות בחקלאות נעשו על-ידי הארגונים ועל-ידי הלוואות מבנקים בתנאי מימון שלא יכולים לעמוד בהם, כי לא האוצר ולא המוסדות המיישבים לא סייעו בזמנו במידה שתאפשר קיום פרנסה.

הסתבכות המשק החקלאי נובעת מהסתבכות כספית, בשל תנאי מימון

שטוב ענף חקלאי אינו יכול לעמוד בו. זו סיבה אחת.

הסיבה השניה - קרה אסון גדול כתוצאה מירידת ערך המטבעות האירופים,

ולחקלאות במיוחד כתוצאה מתנאי סחר בלתי-רגילים. מחיר הכותנה היה 82.5 סנט והיום הוא 55 סנט. כל מדינות העולם המערבי מסייעות במצב כזה לחקלאים שלהן להגיע למחיר שיש בו רווחיות סבירה. בתנאי הסחר הבינלאומיים המשתנים עד כדי ירידה ריאלית בשליש ברווחיות, שום ענף - אפילו המוצלח ביותר - אינו יכול לעמוד. אם מחיר העגבניות לפני שנתיים היה 75 דולר הטונה, היום המחיר הוא 63 דולר הטונה.

שר האוצר י. מודעי:

נוחנים 63 דולר לטונה עגבניות ולוקחים מהצרכן בישראל 4000 שקל

לקילו עגבניות?

י. כהן:

הכוונה היא לעגבניות לתעטיה. הבאתי דוגמה של שני ענפים מרכזיים בייצור החקלאי לייצוא כתוצאה מירידת ערך המטבעות האירופיים.

הסיבה השלישית - השקעות בתנאי ריבית שלא היה להם כיסוי וקידום השקעות על-ידי ארגוני הקניות. כולנו יודעים שאי אפשר להתפרנס מאותם תקציבי התיישבות ואמצעי ייצור שפיתנו על-ידי המוסדות המיישבים ב-1948. עם 40 דונם קרקע, כל מה שתגדל, לא תוכל להתפרנס מהם.

התיקרות התשומות לחקלאות היא סיבה נוספת. אלו הן 4 הסיבות להסתבכות ההתיישבות כרגע.

שר האוצר י. מודעי:

מה זה "כרגע", ברגע הזה?

י. כהן:

אני חושב שזה החל לפני שנה.

שר האוצר י. מודעי:

יש המדברים על סנתיים.

י. כהן:

המצב הורע בגלל תנאי הסכר הבינלאומיים ובגלל ההסתבכות הכספית. תנאי המימון הקשים נמשכים כבר שנים.

שר האוצר י. מודעי:

היום החוב הוא איכס, כמה מזה נחנו ריאלית בערכים כלכליים וכמה מזה הלך לבנקים? האם החוב הזה צמוד לדולר או למדד או חייבים פי שלושה כי יש ריבית שהצטברה?

י. כהן:

סכום של 300 מליון דולר היה מאפשר למסק החקלאי לצאת מהמצב הזה. אין מבקשים מחנות ולא מענקים, אלא פריסה אחרת של החובות. אני יודע שבמאזן שלי מופיע 42% ריבית ריאלית. איזה מסק יצרני יכול לעמוד בזה? המסק החקלאי

אינו יכול לעמוד בתנאי הסחר הבינלאומי הקיימים בנוסף לחובות שהוא נושא על עצמו והריבית שהוא חייב לשלם על חוב זה. אינני יודע מה תהיה הריבית הריאלית החודשית. לפני שבועיים זה היה 5% ולפני חדשים זה היה 8% לחודש.

שר האוצר י. מודעי:

אני מבין שיש הבדל בין ישובים מבוססים ובין ישובים חדשים. ברמת הגולן התמונה הפוכה. הוותיקים חייבים יותר כסף פר-קפיטה, והמצב שונה לפי ארגוני הקניות. אם אני משתייך לארגון קניות א', החובות גדלו ב-100%, אם אני משתייך לארגון קניות ב', אותו חוב גדל ב-160%. מדובר באותו מסק, איך זה קורה?

י. כהן:

אני חושב שהסיוע לא צריך להיות אוניברסלי. צריך לתת חשוכות רק למי שהסתכן באמת רק מפני שקבל טיפול לא נכון, ורק למי שהשקיע בהשקעות יצרניות. אני בטוח שיש נתונים כמה השקיעו בייצור, ולא בצריכה, וכמה השקעות היו

אנו נמצאים בתיאטרון-האבסורד. נוצר מצב שאין לו הצדקה מבחינת הדימוי של החקלאים. בנושא זה או שיש אי-הבנה או שיש התנצחות שלא לעניין. מה שקרה במחירי הירקות לאחרונה אין לו כל הצדקה. הוא פוגע בחכנית הכלכלית. לפני חודש תרמו הירקות והפירות לעליית המדד ב-2.5% ובשבועיים האחרונים ל-2%. חלק מהמחיר הגבוה של הירקות נובע מפגיעה ביבולים. עם כל זאת, לא היתה הצדקה להעלאת המחירים.

פ. גרופר:

זה לא שייך לנושא.

י. כהן:

זה שייך.

שר האוצר י. מודעי:

זה שייך רק מסיבה אחת - אם המכונה יכולה לפעול כהלכה, יש טעם

לסייע לה.

פ. גרופר:

אדוני היושב ראש, אני חושב ששר החקלאות היה צריך לפתוח את הדיון.

י. כהן:

מוכרחים היום לסייע לחקלאות לעבור את התקופה של הריבית הבלתי סבירה שהיא הסתבכה בה בכדי שתהפוך לחי הנושא את עצמו.

אדוני שר האוצר, חלק מהעניין הזה נובע מהנתק שקרה בינך וביני שר החקלאות לגבי מדיניות כוללת לחקלאות. צריך היה לקבוע מחיר מירבי לירקות לפני חודש. שר האוצר היה צריך ללכת לקראת שר החקלאות ולומר: אנו רוצים להבטיח כמות סבירה של ירקות במחירים סבירים. וזה יכול להיות רק בדרך של תכנון כולל. אם היו מחקיימים שני דברים, שאתה, אדוני שר האוצר, היית אומר: אני מוכן, אבל נעשה עבודה מסודרת כדי שזה לא יעלה מי יודע כמה ויבטיח אספקה סדירה ושר החקלאות היה נותן יד להגביל הסתדללות המחירים בסוגים מסויימים של פירות וירקות כדי למנוע פגיעה בחכנית הכלכלית - אני חושב שהיינו עושים מעשה טוב גם לחקלאות וגם למשק המדינה.

היו"ר א. שפירא:

היות וביום ה' לא סיימנו את הדיון בנושא מחירי הפירות והירקות אמרנו שהיום נדון על מצב ההתיישבות וכיוון ששר האוצר ושר החקלאות יהיו אחנו, נדון גם על מחירי הפירות והירקות, כי אם המדד יעלה ב-4%, נצטרך לדון על כל המשק.

עכשו נשמע את שר החקלאות על מצב ההתיישבות ואחר-כך נפתח בדיון.

שר החקלאות א. נחמקין:

על מצב ההתיישבות, לא על מחירי הפירות והירקות?

היו"ר א. שפירא:

גם על מחירי הפירות והירקות.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני אחחיל בזה. אני מצטער שביום ה' אני לא יכולתי לבוא, כי היתה לי מועצה עם 400 איש. אני מניח שהמנכ"ל ייצג את הנושא טוב. אבל היות וגם שר האוצר נמצא פה, אני רוצה לומר: בניגוד לכל תוצרת תעשייתית, בחקלאות

יש בעייה אמתית - כי על החקלאות משפיעים מזג האוויר ומחלות - שאם לא מתכננים עודף של 10%, שאם צריך זורקים אותו - כי אם יהיה בשוק המחיר יחמוטט ואנשים לא יגדלו יותר, אם לא נתכנן 10% יותר מהצריכה - אין אפשרות להבטיח שפע בשוק, ואם אין שפע בשוק המחירים יעלו, כי לעקרת הבית יש כסף לקנות והיא מוכבה לקנות בכל מחיר. באופן טבעי בכל ארצות העולם קונים ירקות בעונתם. אצלנו יש ירקות 12 חדשים בשנה. ביולי מחירי הירקות היו נמוכים ב-50% מאשר בנובמבר.

קריאה:

ריאליה?

שר החקלאות א. נחמקין:

כן. כל מה שאומר, אומר במונחים דולריים.

ואולם כאשר יש מחסור ב-10%, המחיר יכול לעלות ב-50%, אם יש כסף

לקנות. אם נקבע מחירים מירביים בצו, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הולכת לחנות שבה יש שלט ובו מחיר העגבניה. היא אינה הולכת למקום בו מוכרים את העגבניה שלא במחיר המירבי. אם יהיה מחיר מירבי בתקופת מחסור, יהיה שוק שחור של עגבניות, ימכרו עגבניות מתחת לשולחן.

י. כהן:

אפשר לקיים פיקוח, כל צרכן צריך להיות פקח.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני טוען שיכול להיות פיקוח על המחירים בתנאי שיש שפע בשוק. אם יש מחסור במצרך, שום כוח לא ימנע ממנו להכנס מתחת לשולחן. אם יגידו לי שזה רק לצרכי סטטיסטיקה, אני אתן יד ילדה על אף שאני אומר, ואני משוכנע בזה, שבחקלאות צריך תכנון; כי מה שקרה בעגבניות יכול לקרות בתוצרת אחרת, משום שאם בשנה אחת יש שפע והמחירים יורדים, אין מגדלים בשנה הבאה, אלא אם כן אלה אפנדים ערבים, היום קונים מוכנות לספירת כסף ומכונות גהוץ כי מביאים כל כך הרבה סטרות כסף, שצריך לגהץ אותם וצריך לספור אותם. כך עובדים יהודים עם ערבים ועובדים במזומנים, לא עם שיקים ולא עם בנקים, כי רוצים לא לעבוד עם המערכות שגובות מסים.

אם תהיה החלטה שבה יאמר: אנחנו רוצים שבחנות יהיה כתוב מחיר העגבניה, אני אלך לזה, אבל אני אומר שזה טעות ומשגה. אני אומר שצריך להיות תכנון ונקבע את המחיר לחקלאי, ואם יהיה צורך לזרוק מעט, נזרוק על אף שבכנסת ירימו קול צעקה. אחרת אי אפשר לעבוד בחקלאות. אני לא אתנגד שייקבע מחיר מירבי כדי לשמור על האינדקס.

פ. גרופר:

זה יהיה יותר גרוע.

שר החקלאות א. נחמקין:

אנו רואים תופעה של הפרשי מחירים עד 50% לחקלאי. החמורה לעבודה לחקלאי היא 20%. כאשר מורידים את המחיר ב-50%, הוא מפסיד והוא לא מגדל יותר בשנה הבאה. ועל הסכום שהוא חייב בבנק, יש ריבית בבנק של 100%, ואם אינו מקבל בבנק 150% בשוק השחור.

מ. בר-און:

ריאליה?

שר החקלאות א. נחמקין:

כן, וזה לא רק בחקלאות, זה היום גם בתעשייה, בכל המערכת היצרנית. אדם עד שהוא אינו נופל הוא מתמודד, הוא משיג כסף מהשד והווי חושב: אלוהים יעזור לי, ועדת הכספים תעזור לי.

י. ארידור:

אם משיגים כסף מהשד, קשה לסמוך על כך שאלוהים יעזור.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני מדבר על המצב העכשווי שנוצר החדשים האחרונים כתוצאה מהתהליך החיובי שהיה, כי היתה תקופה שהריבית היתה זולילית. כאשר האינדקס רץ היתה ריבית שלילית. לאחר שבלמנו את האינדקס, לא התאמנו את הריבית, כי אם נזרים בהתאם, שוב השוק יהיה מוצף. והדרך היחידה לצמצם את הביקוש היא צמצום האשראי בשוק, ואז האשראי האפור משתולל.

זה באשר לירקות. כנ"ל בפירות, בדיוק אותו תהליך.

י. ארידור:

השוק האפור מוריד את שער הריבית.

שר החקלאות א. נחמקין:

אילולא היה כסף אפור, היתה הריבית עוד יותר גבוהה.

שר האוצר י. מודעי:

איך יכולה להיות תופעה כזאת בפירות? הרי עץ הפרי עד שהוא מניב עובר 7 שנים.

שר החקלאות א. נחמקין:

אנסה להסביר. ראשית, בפירות כמו בירקות יש היצע וביקוש. לא אמרתי שבפירות לא צריך לתכנן שלא יהיו מסעים יקרים. השנה חל שינוי בסל הצריכה כתוצאה מהירידה בסובסידיות. השנה עברו יותר לירקות ולפירות. בשנה שעברה אכלו יותר בשר, ביצים ועוף. השנה עברו לפירות וירקות ויש ירידה גדולה בצריכת ביצים ועוף עד כדי סכנה וצריך להקטין את הייצור. בפירות יש צריכה גדולה יותר. מספיק אם היבול קטן יותר וקורה מה שקורה. צריך להחליט אם אנו דואגים למחיר מינימום כאשר יש עודף וזורקים אותו ואנו קובעים מחירים מירביים. על פירות אפשר להסתלט, כי יש מספיק פירות. תפוחי-אדמה, בצל, גזר ופירות שמאסמים - - -

שר האוצר י. מודעי:

רק הסרנו את הפיקוח ועלה המחיר פי 2.5, כי לא יודעים איך

המכונה פועלת.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני מנסה להסביר תופעת הפירות שהיא שונה מהירקות. יש לה שלושה

מרכיבים: א. היצע וביקוש; ב. איסוס; ג. כאשר נקבעים מחירים בשרירות מסויימת, כל יצרן עושה הכל כדי להגיע לאותו מחיר. יש בטביל זה ועדת חריגים ומנהלים ויכוחים. כאשר ראינו שבתפוחי אדמה וגזר לא נוהגים על-פי ההקפאה, קבענו מחיר מירבי בכוח וזה מחזיק וזה יחזיק בתנאי שיהיה לנו די. אני מרגיש שהסוחרים מתחילים להחביא בצל. אם זה קובע את האינדקס, הדברים צריכים להיות מתואמים שיהיה גם שחר וגם עונש, רק עונש לא יכול להיות.

בסך הכל הירקות באינדקס עלו פחות מאשר האינדקס הכללי. רק בתקופה מסוימת היה ירידה נוראה, ואז היה שקט ואחר-כך הייתה עלייה של 200%. אבל העלייה הכללית של הירקות היא פחות ממסלל הירקות באינדקס ופחות מעליית האינדקס הכללי.

שר האוצר י. מודעי:

מדוע?

שר החקלאות א. נחמקין:

כי היה שפע.

שר האוצר י. מודעי:

אולי לכן יש לחצים ויש התמוטטות?

א. נחמקין:

מה יעשה החקלאי עם הפירות והירקות?

שר האוצר י. מודעי:

עכשו מבינים מניין החובות.

שר החקלאות א. נחמקין:

פשיטות הרגל מהוות 5% מהחקלאות.

אני אומר שבחדשים מסוימים האינדקס עלה ב-80% ואינדקס הירקות ב-20%, אחר-כך כאשר יש קפיצה, זה משפיע על האינדקס הכללי. כאשר הייתה ירידה לא שמעתי שמישהו צעק, שהירקות חרמו לירידת האינדקס. הירקות אינם מהווים את הגורם המרכזי במסק.

מכאן אני רוצה לעבור למשק החקלאי, וכאן יש לנו כמה מרכיבים. המרכיב הראשון שבעיני הוא הדומיננטי ביותר ומצבו הכי קשה, אלה הם יטובי הבקעה. שם אין יטובים וותיקים ויטובים חדשים, שם כל היטובים הם פחות או יותר באותו וותק. ומי שקיים יותר שנים, הסתבך יותר. בזמנו הקימו התיישבות כזאת ב-90% כספי הסוכנות; הבית, אמצעי הייצור, הכל ניתן להם, כמו בפיתחת-רפיח. הכל נתנה הסוכנות, והאיש היה צריך לצאת לעבודה. ליטובים ברמה ובבקעה נתנו את ההשקעה ל-50 שנה באיכס אחוזי ריבית וזה היווה 20%-25% מהתקציב ועוד 76% נפלו על ארגוני הקניות או על הקרן המרכזית בתנועה הקבוצית או באו מכספי השוק השחור, בכדי שאדם יגיע למקום עבודה, כמו שמי שהולך לעבוד בתעשייה, מישהו השקיע בשבילו כסף בתעשייה כדי שיהיה לו מקום עבודה לסמונה שעות ביום. כדי שהחקלאי ברמה יהיו לו 8 שעות עבודה, הוא צריך לעבוד 15 שעות.

מ. בר-און:

מאימתי המצב הזה?

שר החקלאות א. נחמקין:

מאז שמונה השנים האחרונות וכל שנה החלק של המוסדות המיישבים

הולך וקטן.

א. ויינסטיין:

תקציב הסוכנות הוא 70 מליון דולר, והוא הולך לביסוס יטובים

קיימים. לא מקימים יטובים חדשים.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני מביין שגם שר האוצר איננו במלוא התמונה. ראשית, אתם צריכים

שחלק מהיטובים מעבר לקו, זה לא תקציב הסוכנות. זה טיפול הסוכנות ותקציב האוצר שעובר דרך משרד החקלאות, ללא שליטה של משרד החקלאות.

שר האוצר י. מודעי:

אינני מבין למה אנחנו צריכים לפת לסוכנות היהודית.

שר החקלאות א. נחמקין:

יש בעייה עם המגביה.

שר האוצר י. מודעי:

אבל זה כסף תקציבי.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני מסביר איך מורכב התקציב. אמרתי שחצי מהתקציב הוא מתקציב המדינה, שרק עובר דרך משרד החקלאות אבל ללא שליטה של משרד החקלאות. על-פי הסכם בין הממשלה והסוכנות, כי היא המוסד המיישב.

אוסף ואומר: בזמנו 100% מההשקעה היתה של המחלקה להתיישבות. בשנים האחרונות אין יותר מ-25% מההשקעה במסק מתקציב הסוכנות. היתר, 75% באים מן הטוק, ובצדק נאמר מדי פעם או לארגוני הקניות או לקרן החק"ם: למה אתם מסקיעים, זה תפקידכם להקים ישוב חדש? אבל בלתי אפשרי אחרת אם אתה מקבל על עצמך אחריות חנועית.

אני מצאתי מצב במשרד שיש שורה ארוכה של רפתות בבנייה של המחלקה להתיישבות שאין להן מכסות חלב. שאלתי: מניין יקחו מכסות חלב? אמרו: לא העלינו על הדעת שאין מכסות. הפסקתי את הבנייה העמידית, אבל לגבי מה שנבנה הלכתי למר פוגל, הממונה על התקציבים ואמרתי לו: למען השם, בואו ניחן להם מהר מכסה, מפני שתוך חודש מורידים את הסובסידיות לחלק, תרד הצריכה, ולא יהיה ממי לקחת, כי לא חתיה מכסה; נעשה זאת עכשו ואם אחר-כך יהיה עודף חלב, נוריד לכולם שווה, אבל נציל ישובים על הגבול. ומר פוגל הסכים. שאלתי את הסוכנות: למה אתם עושים את זה? אמרו: זו היתה הישגרה, זה היה מתוכנן עם משרד החקלאות. כנ"ל לגבי ביצים וכנ"ל לגבי פטט. יש לנו ישוב ששמו נוף, הסייך להפועל המזרחי. היה שם גזבר חבר'מן שאמר: נקנה רפת ועם ישראל ידאג, כי מי שלא יוצר עובדים, לא עוזרים לו. יש לו חוב של 8 מליון דולר. בא אלי המשק, שבמקרה צירפו אותו - לא חשוב מאיזו סיבה - ליטובי עמק הירדן - - -

היו"ר א. שפיא:

איך הוא קיבל את הכסף?

שר החקלאות א. נחמקין:

שני-שלישים בשוק האפור. הוא גזבר, הוא צריך בסוף החודש לקנות פרות, הוא אמר: מה אני אלך לחפש כסף, אני אקנה, ואחר-כך עם ישראל ידאג.

אני הפסקתי את זה, לא קונים יותר, ואין יותר מכסות חלב. אומרים לי: אתה לא ציוני, אתה תפסיק להקים ישובים? ואני שואל: רוצים טכולם יפלו?

יש לנו סדרה של ישובים ברמת-הגולן שיש להם אמצעי ייצור, ויש

ליהודי איפה לעבוד 8 שעות. הוא יכול להתפרנס מזה בתנאי אחד, שההשקעה לא תהיה השקעה בריבית של 20%, ובזה אשם לא רק האוצר. נכון שהריבית גבוהה,

אבל הוא לקח הרבה כסף רע, והוא השקיע את הכסף ביחידת ייצור שלא צריך אותה, היא ישנה במשק הלאומי - - -

שר האוצר י. מודעי:

היא קיימת ולא צריך אותה?

שר החקלאות א. נחמקיך:

אחה ואנוכי יושבים בממשלה ואומרים: הישובים ברמת הגולן, אבל יש יחידות שלא צריך אותן, כי הפוטנציאל ישנו במשק הקיים. אתה יכול להגדיל את הרפת בתל-עדשים, תן להם צפצוף והם יכולים להגדיל.

שר האוצר י. מודעי:

העלות היא אותה עלות?

שר החקלאות א. נחמקיך:

ליטר חלב עולה אותו מחיר, אבל עלות הייצור שם גבוהה יותר.

שר האוצר י. מודעי:

הם טוענים שאצלם העלות נמוכה יותר, כי יש להם מרעה טבעי.

שר החקלאות א. נחמקיך:

אין מרעה טבעי. אני טוען שבמצב שנוצר - ולא אני יצרתי אותו - השיקול של שנינו יהיה לא לתת להם לפול, כי כבר הושקע הכל, ואלו אינן השקעות שאחה יכול למכור. אם סגרת 10 ישובים, הכסף הלך לאיבוד. זה מנועי ביח-שמש אבל במהדורה יותר טובה, כי אלה ישובים שיש להם אמצעי ייצור קיימים, אבל עלות הייצור גבוהה.

ע. עלי:

מהו הסכום שדרוש להם?

שר האוצר א. נחמקיך:

הם טוענים שהם צריכים 15 מליון דולר כדי שיוכלו לפרוס את החובות ולא יהיה החזר של הכל בחצי שנה. הם לקחו לחצי שנה. מי יכול להחזיר את את הסכום תוך חצי שנה? אין דבר כזה.

בקעת הירדן שונה, כי שם אין בעלי חיים ולא השקיעו שם סכומים

כאלה, אבל שם היו כטלונות חקלאיים. היום יש פריצת דרך בתחום הירדות לייצוא. מי שמייצר ומייצא נכון יכול להתקיים. בעבר היה שם חוסר אחריות, שגבל עם עוד משהו שאינני רוצה לבטא לפרוטוקול, ביחס לכסף, פיזרו ונחננו. אנחנו סגרנו עד כדי צעקה נוראית, ובצדק, כי אין לאנשים קיום. 80% יכולים להתקיים אם תוריד מהם את הגיבנת של החובות. יש לו משק, יש לו חתנית, אין לו אפשרות לעבוד, אין לו פרנסה. בשנים האחרונות היתה יד יותר קלה בפיזור כספים וכתוצאה מזה המצוקה הנוראה. יכול לומר לי מישהו, ואמר לי מישהו מעוזריו הבכירים של שר האוצר: תן להם לפול, כי ממילא יפלו מחר, אבל ממדרגה יותר גבוהה. לא אני. אני לא יכול להתחייב שאנו עושים משהו והעניין מסודר, כי אני חושש שלא 100% מהמשקים יכולים להתקיים מאמצעי הייצור הקיימים. הכנסנו כרם ובינתיים הוא מצליח למעלה מהמשוער. גם שם הסוכנות נתנת 60%

מההשקעה.

קריאה:

יש יקב?

שר החקלאות א. נחמקין:

ברמה יש יקב קטן. אני מכה בזה את היקב הקיים שאין לו הענבים האלה. באים אלי מהיקב הותיק ואומרים: אתה יוצר לנו תחרות. נכון, זהו יין טוב, מוכרים אותו במחיר גבוה בחו"ל. אם נצא מעורנו ונגדיל את השטחים, מחר יפול מחיר היין. התאבון כל כך גדול שאחה צריך להיות זהיר, ואני מודה שאני זהיר.

שר האוצר י. מודעי:

במה מתבטאת הזהירות, מה אינך נותן להם?

שר החקלאות א. נחמקין:

אינני נותן להם לנסוע כרם נוסף.

מ. בר-און:

השוק העולמי פתוח?

א. בן-אברהם:

יש עודף של יין בארצות-הברית, אבל מנצלים ניג'ות.

שר החקלאות א. נחמקין:

לכן אני זהיר. יין זה קיבל מקום שני בתחרות בינלאומית שנערכה באנגליה.

אעבור משני אזורים אלה לסוג שלישי של ישובים, אלה הישובים שקמו בשנות החמשים. לחלקם יש אמצעי ייצור והם מסובכים בחובות שהלכו וגדלו מהסיבות שמניתי קודם.

ז. אמיר:

אתה מדבר על ישובי הנגב?

שר החקלאות א. נחמקין:

אני מדבר על ישובי הנגב, הדרום, אזור לכיש ואזור המרכז. באזורים אלה יש הרבה ישובים שקמו בשנות החמשים. בגלל המטבר המחמשך והרצון לחיות הסתבכו בחובות משנה לשנה, לא בממדים גדולים, עד לפני שנתיים. בשנת 1976 מצבם היה הכי טוב, ומסיבה פשוטה - באחריות וניתן לבדיקה - אז היד המטבעות האירופיים בשיאם, ואז למי שהיו שני דונם פרחים, היה מלך. המטבר החל ב-1981 עם ירידת ערך המטבעות האירופיים, כי נשאר ליהודי 50% ואז היה הטבר. וכאשר יש שבר ואתה רוצה לחיות, אתה משתדל ונאבק ונוצר מצב שהיהודים מסרו את החממות ואנשים אחרים מגדלים פרחים ובמקום 2 דונם עושים 6 דונם. יש יהודים יעילים שמצליחים ויש יהודים שאינם יעילים והם אינם מצליחים. יש בין המשקים שחייבים הרבה כסף ויש שאינם חייבים הרבה, אבל הריבית דהיום שחוט אותם. הם ממננים את החובות מהח"ד בבנקים. זה תהליך נורא בקצב איום שלא היה כמוהו מעולם. חלק מהמשקים האלה, אני רוצה לפדות מהם את אמצעי הייצור. זו הצעה שהצעתי והיא עדיין בליכוח קשה, וחבר-הכנסת אפרים שלום וג'וני הופכים עולמות - - -

קריאה:

מה זאת אומרת לפדות אמצעי הייצור?

שר החקלאות א. נחמקין:

יש במושב 60 יהודים, מהם 10 שיכולים להחזיק את רוב החוב ולהטביע את כל המושב. אין ליהודים אלה תקנה, שום דבר לא יחזיר אותם לייצור. אני בדיעה שכדאי לפדות מהם את החוב על-ידי חברות אחרות או על-ידי עם ישראל, בתנאי שיתנו את אמצעי הייצור.

מ. בר-און:

אתה קונה מהם את אמצעי הייצור?

שר החקלאות א. נחמקין:

כן.

מ. בר-און:

כל אירופה עוברת תהליך כזה.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני יודע, מרכזים אמצעי ייצור. ולמה? פעם מי שהחזיק 10 פרות, היה לו משק גדול. היום להחזיק 10 פרות זה משחק ילדים לילד בן 17. בטכנולוגיה של החליבה אין צורך בכל-כך הרבה רפתנים.

שר האוצר י. מודעי:

החלב הוזל?

שר החקלאות א. נחמקין:

כן. אנחנו הרבה יותר זולים מאשר באירופה.

שר האוצר י. מודעי:

האם החלב הוזל בפרופורציה להגדלת היעילות? אם הוזל פחות, יש יותר הכנסה. אם הוזל יותר, פירוש הדבר שזה מתחת למחיר העלות. אי אפשר להגיד מלים בלי משמעות ובלי מסקנות.

שר החקלאות א. נחמקין:

לא אמרתי מלה שאין לה משמעות. ענף החלב הוא ענף מתוכנן, שהמחיר שלו מוסכם ובודקים אותו כל שנה, כולל הריבית.

שר האוצר י. מודעי:

ריבית ריאלית?

שר החקלאות א. נחמקין:

לא הריבית הריאלית. בשנה שעברה זה היה 12% שנתי.

שר האוצר י. מודעי:

הרווחיות היא אדירה, אחרת מישהו משלם את ההפרש.

שר החקלאות א. נחמקין:

משק חקלאי איננו מפעל תעשייתי, שהעובד מקבל משכורת. והמפעל

מתנהל כיהידה סגורה. שני יהודים בתל-עדשים, אם אחד מהם אינו חייב על המשק והפרות הן שלו, הוא מסודר. אם אתה מכניס את הריבית הריאלית, אתה שוחק את הרווחיות שלו. לעומתו מי שחייב כסף לבנק על המשק, הוא גמור.

שר האוצר י. מודעי:

ואם נסלק את החוב?

שר החקלאות א. נחמקין:

אז הוא יוכל להתמודד.

שר האוצר י. מודעי:

אתה צריך להוסיף את ה-12%.

א. בן-מאיר:

ה-12% אינם מתחשבים במבנה ההון השלילי.

שר החקלאות א. נחמקין:

זה מבנה סטנדרטי. ענף החלב נבדק אם לא כל שנה, פעמיים בשנה, והעובדה שיש כאלה שחיים מזה ויש שמחים. אלה שחיים הם אלה שיש להם 70 פרות. התנועה הקבוצית עברה מצב דומה. יחידת הרפת שלהם אינה רנטבילית, כי היא קטנה ממה שצריך להחזיק.

90% מהחקלאות עובדת היום באבטלה סמויה, ואני רוצה להקטין את מספר העוסקים כדי שהעבודה תהיה עבודה מלאה, כי באבטלה סמויה יש בזבוז משאבים. יש ויכוח חברתי על כך. אני אמשיך בדרכי, כי אני חושב שבוזה אני מציל את החקלאות.

במידה שלא נמליח לעזור לישובים, תהיה התמוטטות. הבעיה היא שאם ההתמוטטות הייתה נשארת במסגרת הפרט, לא נורא, אבל זה יגרור את כל המערכת ויגרור את הבנקים. אם נלך על-פי השיטה שהצענו לאוצר - - -

מ. בר-און:

מהו היקף החוב של הסקטור כולו?

שר החקלאות א. נחמקין:

יש שוני בין החוב הסביר שיכולים לחיות אתו ובין חוב חריג, שאם לא תסדיר אותו, הוא יפוצץ את כל המערכת. לפני שנה אמרתי: אם נקבל 50 מליון דולר ערבות המדינה ועל זה נעשה הסכם עם הבנקים על עוד 100 מליון דולר, נוכל לפתור את הבעיה. אני טוען שמאז זה עלה ב-50 מליון דולר, כי הקצב של גידול החובות הוא משוגע.

שר האוצר י. מודעי:

לפני חדשים דברת על 50 מליון דולר, ותוך חדשים זה 100 מליון

דולר?

שר החקלאות א. נחמקין:

חבר-הכנסת בר-און שאל אותי כמה אני מעריך שצריך, ואמרתי שבלי 50 מליון דולר ערבות המדינה, אין סיכוי.

יש עוד 2 אזורים שהם אזורים שונים באופיים - אזור הגליל ואזור אפרוזדור ירושלים. כועסים עלי שאני אומר: אלה נולדו, היו ויהיו משקי עזר,

כי יש להם רק לול. לאחדים יש מטע, לרובם המטע אינו מכניס. אבל בשנתיים האחרונות, כתוצאה מהסובסידיות וכתוצאה מהחופש בייצור, רק בשני אזורים אלה ייצרו 250 מליון ביצים יותר מהמכסה, וזה כולו יותר מהביקוש, ואני מצאתי את המצב הזה. מצאתי מצב שיש עודף 250 מליון ביצים.

א. ורדיגר:

מה עושים עם הביצים?

שר החקלאות א. נחמקיך:

זורקים.

ע. עלי:

למה אי אפשר להעביר לאזורים אחרים?

שר החקלאות א. נחמקיך:

אני מכיר אותך בתור ראש עיר טוב, ולא ראיתי שהצלחת לקחת מיהודי בעל חנות ולתת ליהודי שאיך לו. כל אלה יהודים שאיך להם יותר מהמכסה האלמנטרית. מה שקבענו הוא שכל תוספת צריכה, כל ביטול מכסה, מוסיפים לאזורי ההר, ועל זה אזורים אחרים כועסים, כי גם שם חיים. על אף שזה כל כך פשוט, חבר-הכנסת עלי, איך עושים זאת באף סקטור. לי קשה מאד לעשות זאת. אני צריך לבוא ולומר: אני מבטל לך מקום עבודה, כי אני צריך לתת למישהו אחר. אני מצאתי במשרד הבטחה חתומה על-ידי השר ארליך המנוח ומאושרת פעם נוספת על-ידי השר פסח גרופר, מכסה הרבה יותר גדולה מהצריכה. שר האוצר י. מודעי:

250 מליון ביצים זה לשנה?

שר החקלאות א. נחמקיך:

250 מליון ביצים ייצרו בשנה כולה, כאשר הצריכה היא 1,3 מיליארד ביצים. לזה נתנו להם השרים הבטחה חתומה. ואצלי כאשר שר חותם, זה שטר, נא לכבד אותו, כי אני ממשלת המשך. ואנחנו זרקנו ביצים על חשבון המגדלים, והארץ רתחה, ואינני מבקש סיוע למהומה ולהפגנות. כאשר מורידים סובסידיה מ-100% ל-20% כמובן שהביקוש יורד. עם זה הורדנו את המכסה, והורדנו את המכסה בגליל ב-125 מליון ביצים, לא נתנו להם אפרוחים. שני האזורים הגיעו כתוצאה מכך גם בפטימים וגם בביצים - - -

היו"ר א. שפירא:

כמה מקבלים בעד ביצה שמייצאים?

שר החקלאות א. נחמקיך:

החשומות, כולל ההשקעה, הן 6 סנט ושכר העבודה 2 סנט, ואנו מקבלים בייצוא ביצים 2 סנט.

שר האוצר י. מודעי:

בחול"ל עלות הייצור היא 2 סנט?

שר החקלאות א. נחמקיך:

לא, העלות שם היא כמו אצלנו. בפטימים אנחנו יותר יקרים. אני אביא 4 דוגמאות, אנחנו ואחרים: בחלב אנו יעילים יותר מאחרים ואיננו מייצרינ עודף, בניגוד לאירופה שיש להם עודף של הרים של חמאה, והם משלמים על כך

לחקלאים. חלב אנחנו מייצרים יותר זול ואיננו נותנים לייצר חמאה - חלק אנחנו מייבאים - כדי לא ליצור עודפים.

בביצים אנחנו באותו מחיר כמו באירופה, מעט יותר יקרים; בפטימים אנחנו יותר יקרים, בהודים אנחנו יותר זולים. אלה 4 ענפי החי, שמהם בפטימים שנה לפני שנכנסתי לתפקיד נתנו 20 מליון דולר לגידול הודים לייצוא. אני הפסקתי את זה, וזה הביא למפולת, כי ידעתי שאין סיכוי שנייצא לחו"ל ושם פיתחו מערכת וקנו חנויות. זה היה בתקופה האחרונה של מר גדיש. הוא אמר: לא תהיה מכסה, כמה שאתם רוצים לייצר, תייצרו ואז קרתה המפולת, כי הפטיקו את הסובסידיה והכל קרס, והקטינו את ענף ההודים ב-50%.

ואם שאלת, אדוני שר האוצר, מה קרה - בממשלה הזאת סיכמנו אצלי באחד הבקרים שמורידים מהסובסידיה לפטימים ולביצים ומעבירים להודו. להשלים עד 90% ממה שצריך המגדל לקבל לפי התחשיב, ושילמנו את זה חד-צדדית. הודיע האוצר ביום מסויים: יותר לא צריך, ירדה הסובסידיה לפטימים, אז כושר החחרות שלו צריך להיות יותר טוב. אבל באותה תקופה היתה הקפאה. אומרים מגדלי ההודים: שיכניסו את ההודים עם הפטימים, אחרת אתה יוצר תנאים בלתי-שווים, אבל ברגע שיש הקפאה והורדת את הסובסידיה שנתת, אתה נותן לו לא 90% אלא 70% - - -

שר האוצר י. מודעי:

ההודו עומד מול הפטימים?

שר החקלאות א. נחמקין:

היום ההודו עומד מול הפטימים.

שר האוצר י. מודעי:

מחיר בשר הבקר לא עלה, אז גדל כושר החחרות.

שר החקלאות א. נחמקין:

כאשר הקפאו את המחיר, הוא נשאר בלי סובסידיה והוא נשאר בפחות

20% מה-90%

שר האוצר י. מודעי:

לכולם הקפואו.

שר החקלאות א. נחמקין:

אבל הורדת לו 20% מהסובסידיות. ואינני מדבר על כך שגם בתחשיבים

באה לידי ביטוי הורדת שכר העבודה. כמו בכל המשק נוצר היום מצב במסק החקלאי, בשני האזורים שהורדנו להם את המכסות, שהם השקיעו הרבה והסתבכו כספית והם במצב קשה, הם עלולים להיות בלי תערובת.

ואחרון-אחרון - המצב בשוק הבינלאומי. יצאנו בנס בפרדס. בכוחנה יש נפילה נוראה, ובארץ יש 600,000 דונם כוחנה. באשר לגרעינים, לגבי חיטה היה הסכם והיה מחיר. מחיר הגרעינים היה 200 דולר הטונה והיום הוא 135-150 דולר הטונה.

שר האוצר י. מודעי:

אלה גרעינים לחי?

שר החקלאות א. נחמקין:

שר האוצר י. מודעי:

המחירים ירדו.

שר החקלאות א. נחמקין:

הם עולים ויורדים כמו מחירי הדלק, וזה בתחשיב. בעקבות קידה זו במחירים החיטה בסכנה. בעיני סכנה גדולה יותר היא 650,000 דונם כותנה, שזה מרכיב של 350 מליון דולר. ואני רואה אפשרות שבנשה הבאה לא יזרעו, לא מפני שיש להם דבר אחר, אלא מפני שהשנה שני-שלישים מהכותנה יפסידו. בארצות-הברית מסבסדים את הכותנה ב-25 סנט לליברה. אצלנו - לא.

י. כהן:

ואצלנו הכותנה הטובה בעולם.

שר החקלאות א. נחמקין:

לסיכום אומר כך: נקלענו מכל הצדדים. הדבר היחיד שהולך נורמלי הוא המשק המתוכנן, שעליו יש תחשיבים ועליו גומרים הסכם. בחלקים שאין תכנון נגיע לזעזועים נוראים.

אם לא יהיה סידור לפריסת החובות עם סיוע, אני מעריך שאנו קרובים לכמעט התמוטטות כללית. אינני אומר זאת בחוץ כדי לא ליצור פניקה. הארגון הראשון שנפל הוא ארגון חקלאי ליברלי מאד, שדוגל כל השנים בחופש, והוא נפל ראשון. הסקנדל הוא שהוא דאג שלא להכניס את כל המושבים לארגון. את המושבים החזקים הוא השאיר בחוץ והכניס רק את המושבים החלשים וזו החוליה החלשה. ואני משתדל לעזור להם כדי שיוכלו לקבל מים וזבל חימי כדי שימשיכו בייצור.

קריאה:

איזה ישובים שייכים לארגון זה?

שר החקלאות א. נחמקין:

אחדים ברמה, רבים יותר בבקעה ובפיתחת-שלום. ארגון זה נפל ולא יכול לקום. אני מעריך שתוך ימים ספורים ילכו בעקבותיו אחרים. בגלל הפניקה שהוא יצר, הבנקים סגרו את קווי האשראי. הערבות ההדדית עובדת וזה יכול לגרור את כולם.

שר האוצר י. מודעי:

הואיל ורק עכשו האזנו לסקירה מקיפה - לדעתי, לא מלאה - מותר לי לשאול, לאור סקירה זו למה אתה קבעת שהאחריות למחירי הירקות והפירות היא של האוצר?

שר החקלאות א. נחמקין:

איפה אמרתי?

שר האוצר י. מודעי:

אתמול אמרת בטלוויזיה, שהכתובת למחירי הירקות והפירות היא האוצר.

שר החקלאות א. נחמקין:

זה אינו נכון. פשוט לא אמרתי.

ש. עמר:

מדוע אתה חוקר אותו?

שר האוצר י. מודעי:

מותר לי לשאול. מה ההתרגשות? אני לא מזדמן אתי לעתים קרובות.

ש. עמר:

זו הבעייה.

שר האוצר י. מודעי:

אילו בעיית המשק החקלאי היתה הבעייה היחידה, לא היתה בעייה. אבל היא רק אחת מהבעיות. בואו נצא מהנחה, שאנו רוצים לסייע למשק החקלאי. כאן כל הזמן היו השוואות בין המשק החקלאי ובין חנות ובין תעשייה. אני מנסה להשוות גם את הסיוע שצריך להנתן בין המשק החקלאי ובין מגזרים אחרים במשק. אם למפעל יש חובות ויש לו עוד נטל ריבית והוא בא ואומר: אני מבקש לתת פריסה של החובות, אנו בודקים וכן או לא נותנים. במשק החקלאי מי בא אלינו? מי בא לבקש פריסה של חובות? אילו היה בא משק בודד ואומר: אני נקלעתי למצב כזה בגלל כל הנימוקים שהביא שר החקלאות, אתה עושה את השיקול לגופו של ענין. פה יש לנו מערכת אדירה, ששר החקלאות תיאר לי אותה, והוא חזר על עיקרי הדברים כאן. באותו ארגון קניות יש משקים עמוסים בנטל חובות ויש משקים שאולי מסתדרים ואולי יש להם עודף בצד. הוא אמר: אינני יכול לקחת מאחד ולהעביר לשני. השאלה היא, למי צריך לעזור ולמי נותנים את העזרה שתגיע באורח נקודתי כמו במפעל. יש ארגוני קניות שהם אזוריים, יש ארגונים ארציים. חלק מהנושאים עובר דרך הארגונים המקומיים וחלק דרך הארגונים הארציים, והכל באופן פנימי ובמערכת סגורה. אתה אינך יודע מה יש שם, אלא מה שאומרים לך שיש שם. ואז אתה מתחיל לשאול את עצמך את השאלה הראשונה: אני רוצה לעזור ומניח שהעזרה הזאת תביא להבראה - - -

פ. גרופר:

יש דרך.

שר האוצר י. מודעי:

למה לא הלכו בה? הרי שנים הם נושאים בנטל. לפני שאתה נותן למישהו סיוע, מותר לך לדעת שהנתונים שהוא נותן לך נכונים. אם בא בעל עסק ואומר: אני נותן בנטל חובות, אני שואל: אפשר לראות איך? ואם מתברר לי מהחשבונות שהוא לא הכניס את הכסף לעסק, אלא העלה את רמת חייו לו ולבנותיו, אתם חושבים שזו חובת המדינה לסייע לו, ואני מדבר על החעשייה?

אני שואל: לאן הלך הכסף. חלק, אומר שר החקלאות, הוא היה צריך להשלים את אמצעי הייצור. אני מבין. איזה חלק? הרי זה לא שווה בכל הארץ. החלק השני - הואיל והוא צריך היה להשלים, צריך היה לשלם ריבית גבוהה. אפשר לדעת איזה חלק? לגבי המסכן הזה שרוצים לעזור לו, שלא יהיה כמו האחוד החקלאי שעשה ארגון של החלשים? בשביל מה הארגון הזה אם לא בשביל ויסות? את הנתונים מותר לקבל?

אחר כך אני שואל: מישהו פה נתן כספים בחוסר אחריות, הוא יוצא נקי מהעניין? הוא הזרים כספים בחוסר אחריות ואחר-כך כאשר זה הגיע למסכן, והמסכן מתמוטט, למי יחזו את הכסף, לא למסכן, אלא למי שבחוסר אחריות הביא את המסכן למסקנות?

אילו לאוצר המדינה היה עודף כסף, יכול להיות שלא היה צריך לשאול

שאלות.

היו"ר א. שפירא:

גם אז צריך לשאול.

שר האוצר י. מודעי:

אני אומר: יכול להיות. אבל כאשר הכל לחוץ, כאשר אין מיל בנשמה, כאשר יש חובות גם לאוצר המדינה, כאשר אתה בעל-חוב ובא אליך נצרך, אתה לא בודק אם הוא נצרך, באיזו מידה, ולמי אתה נותן גמילות חסד זו? יש ביטוי - פריסת חובות. רבותי, פריסת חובות עולה כסף או לא? אילו פריסת חובות לא היתה עולה כסף, כל יום הייתי חותם על פריסת חובות, מה איכפת לי? אבל פריסת חובות עולה כסף למדינה, ואנחנו הנהגנו ערבות מדינה עולה כסף.

א. שלום:

אני עוד לא ראיתי ששילמו.

שר האוצר י. מודעי:

ועדה זו בתכונה רבה - ויש לי הערכה רבה לדרכה זו - עמדה על כך שכל ערבות, היא תאשר. אתם עמדתם על כך, שכל ערבות אתה רוצים לאשר, ובצדק. ומדוע? חבר-הכנסת שלום, בודאי שלא ראית, כי כאשר תראה יהיה מאוחר. מי שניהל עסק יודע, הוא לא כל יום בודק חובות, אבל כאשר חסר לו האחוז הראשון, כל העסק נופל, וגם המדינה היא עסק. כמו שעודף מעלה רמת החיים, כך חסר ממוטט אותה. וזה לא כל ה-100%, זה בשוליים.

לכן בצדק פריסת חובות, ערבות המדינה, אלה מושגים של הוצאת כסף שוטפת, לא לעתיד לבוא. אם פעם חשבו שזה לעתיד לבוא, זה בא, כי גם המדינה צריכה לשלם, והיא יכולה כמובן להדפיס כסף, זה ההבדל היחיד בין עסק פרטי ובין מדינה, אבל אז יש תהליך אינפלציוני. ובעצם רוב החובות הם לא חובות בערכים ריאליים, לא ניתנו ערכים ריאליים תמורתם.

החוב הזה נובע משני מקורות: האחד, שאנשים לא יצרו כדי מחייתם, ועכשו אתה נותן להם מחייה. זה יותר גרוע מעבודות דחק, כי בעבודות דחק אתה נותן או לא נותן, אתה יודע כמה אתה נותן. פה הלכו לבנקים ולשוק האפור ולקחו כסף ומסבירים לך למה לקחו, לא היתה ברירה. את העובדה הם יצרו.

לכן בדיקה חייבת להעשות. אי אפשר לומר לא באת אז, אבל לפחות את האמת אפשר לדעת היום. אנחנו משלמים היום קיום לאנשים שחיו ברמת חיים וייצרו מחצית ממנה, ואתה משלם היום בשביל שנים שעברו, בשביל רמת חיים שהוא לא יצר, כמו דמי אבטלה.

דבר שני - הבנקים ומה שגרוע יותר, מקורות ההון האפור ומקורות ההון השחור. אני צריך לעודד הון שחור? הרי כאשר אני נותן לו היום הלוואה הוא מחזיר למי שנתן לו. ומה שנותנים היום זה סימן לעתיד. ואני אינני פוסר גם את הבנקים. אתה נתת הלוואות, אי אפשר להחזיר לך? מה זה, הבנקים הם מעל הכל? ואני מדבר על הבנקים כי אלה מוסדות ממוסדים. על השוק השחור ועל השוק האפור אינני מדבר, לא קיימים.

לכן צריך לראות את מבנה החוב, למי חייבים. אמרתי שיש שלוש בעיות, והראשונה - האם חייבים ואף כן - למי חייבים; הבעיה השנייה - נגיד שחייבים, למה חייבים? ממה זה בא? והבעיה השלישית: נניח שאני רוצה לכסות את החובות שלהם - ואני רוצה לכסות רק את חובות הבנקים, לא חובות השוק האפור ולא חובות השוק השחור. זה היה בלתי-חוקי, והמדינה איננה יכולה לכסות חובות בלתי-חוקיים.

היו"ר א. שפירא:

אבל הם קבלו ערבות בנק.

שר האוצר י. מודעי:

קבלו ערבות מבנק, זה התגלגל לבנק.

ח. רמון:

מה זה, שוק שחור זה בלתי חוקי. מי שלקח בשוק השחור ילך לשטרה.

שר האוצר י. מודעי:

אתה רוצה דוגמה של שוק שחור? מישהו הבריח דולרים, נתן לארגון או לבעל מפעל. למה אני צריך לכסות את זה?

ח. רמון:

אתה אינך צריך לכסות, שילך למשטרה.

י. כהן:

לא היה כדבר הזה.

שר האוצר י. מודעי:

נקבל את הנתונים נדע אם היה. נניח שיאמרו שחייבים לבנקים 200 מליון דולר, נבדוק את החשבון, ואם יתברר שזה רק 100 מליון דולר וחלק זה מהשוק האפור ומהשוק השחור?

מעבר לכל זה, נאמר שהמדינה, לאחר שבדקנו ואתם אישרתם, אנחנו נותנים מה שקרוי קונסולידציה באישור שלכם - כי זה קטור בערבות - איפה הסבירה שבאמת פתחנו את הבעייה? הרי אם ימשיכו לייצר 250 מליון ביצה מעבר למכסה, כעבור שנים תהיה שוב אותה בעייה - - -

שר החקלאות א. נחמקין:

כעבור שנה.

שר האוצר י. מודעי:

או נניח שפתחנו את הבעייה, אבל מתברר שמגדלים גידול שהתנובה שלו אינה מכסה חצי העלות, מה עשינו? שר החקלאות דיבר על כך לגבי ישובי בקעת הירדן. אם זו תקלה אחת, ניחא. אבל לגבי העתיד?

נניח שהתגברנו על כל הליכי הבדיקה והבקרה וכולנו משוכנעים שזה מה יצריך לתת ומצאנו את הנקודה שבה צריך לתת את הסייע, מבלי שזה ילך למקומות אחרים, כפי שזה קורה - ואני אחראי על כך - - -

שר החקלאות א. נחמקין:

מה הם המקומות האחרים?

שר האוצר י. מודעי:

אם אנחנו אומרים שצריך לעזור ל-12 משקים ומגיעה עזרה מינוס 5, ה-5 הלכו לאחרים שלא הסכמנו לעזור להם.

אני שואל: איך נמנע שכעבור חמש שנים, או כעבור שנה כמו שאו מר שר החקלאות, לא נעמוד באותו מצב? אומר לי שר החקלאות: תכנון. ואני מוכרח להגיד: אינני מבין שום דבר בחקלאות, אבל כאשר אני רואה עקומות אספקה כאלה - מצביע על גליון ובו עקומות - אני אומר לכם: זה יכול לתכנן רק הרבונן של עולם, כי כאשר אני שואל לסיבות, מונים: חוסר תכנון, וכאשר יש

תכנון, אומרים לי: מזג האוויר לא משפיע על החקלאות? אני אומר: כן. מחלות לא משפיעות על החקלאות? אני אומר: אם אתם אומרים, כן. לקיחת הלוואות לא משפיעה?

שר החקלאות א. נחמקין:

הלוואות לא משפיעות על ההיצע.

שר האוצר י. מודעי:

על המחיר. אפשר לומר: כל מה שאנו יכולים לעשות באמצעות התכנון הוא שיהיה פחות פרוץ, לא בלתי-פרוץ. ואני שואל: כמה? כי אם זה יהיה באחוז אחד, אין צורך כי אז אני אשען על הרבוננו של עולם. אם זה פותר 90%, זה פותר את הבעייה.

אני שואל את עצמי: האם מישהו מסוגל לתת את התשובה, כי אם אין לענין זה תשובה, צריך לנהל את כל העסק אחרת, ואחרת זה אכזרי מאד, זה להגיד: איפה שאנו ברי-תחרות, זה יהיה בלי מקדם בטחון פנימי של 5%, ואם יחסר נייבא. אנו עניים מכדי לייצר מקדמי בטחון פנימיים. אם ה-5% באים רק כדי להעסיק עוד עובדים, בואו נקרא לזה אחזקת אנשים.

אני אמרתי את הדברים כי אלה הם הנושאים העומדים על הפרק. ואתם אינכם יכולים לומר שאף אחת מהנקודות שהעליתי אינה רלבנטית לסיוע למגזר זה. אי אפשר לעשות ישיבה אצל ראש הממשלה, והוא ישמע משר החקלאות 200 מליון דולר וממני 10 מליון דולר, והוא יגיד: 50 מליון דולר. זה יהיה פתרון? כך אפשר לנהל את הדבר מבלי שהפכנו אותו לפני ולפנים? וזה מוכרח להיות בכל הענפים. נניח שנצליח בהבראת הכלכלה, אבל היו גורמים לזה, אם לא נסלק את הגורמים האלה, כעבור שלש שנים נחזור לאותו מצב. אם לא נוודא בכל מגזר ומגזר שכאשר אנו עושים תיקון, התיקון יהיה בר-קיימא, חבל לעשות את התיקון, כי כל תיקון בכל תחום משבש את התכנית הכלכלית, ואני לא יכולתי לדעך שיש הרים כאלה של עיוותים בתוך המשק. שום אדם סביר לא יכול היה להכנס ולומר: רבותי, ברוב המגזרים שלנו יש מבנה עקום, אני לא אומר בכולם במידה שורה.

ג. גדות:

שר האוצר י. מודעי:

אמרתי מידיעה כללית. מידיעה כללית ידעתי. לא צריך להיות שר אוצר כדי לדעת שלא יכול להחזיק משק כאיר 50% מעובדיו הם עובדי השירות הצבורי. לכן כל תיקון שנעשה במסלול והיה בלתי-צפוי - בלתי-צפוי בהיקף ובחומרה ובלחץ שהוא מטיל - משבש במידה כזו או אחרת את התכנית הכלכלית. אם נטפל בכולם בו-זמנית - באבטלה, במיתון, במגזר החקלאי - נפעיל עוד פעם את מכונות הדפוס. אף אחד אינו מציע את הפתרון הזה, אבל כל אחד חושב שהוא בן יחיד ואומר: לי תתקן. אם היה עודף, אפשר היה להעביר מכאן לשם. יכול להיות שיותר קל ויותר זול לבנות משק חדש, כי לא נעשה את שגיאות העבר, אבל זה לא ריאלי.

לכן, חבינו - לא מספיק להציג בעייה בכל חומרתה, כאשר היא מבודדת מכל הבעיות, ואי אפשר להציג את הבעיות במנותק מתהליך ההבראה, אלא על-ידי ויתור על התהליך. לכן אין זה ענין של רצון טוב או רע, זה ענין של הבנה ובדיקה בסיסית.

א. ויינסטיין:

ובדיקה כזאת נעשתה?

שר האוצר י. מודעי:

יש מגזרים שבהם נעשתה בדיקה ואני יודע את המצב. זה עוד לא אומר, שאני יודע את ההחלטה או את הדרך. אקח מקרה בודד - מפעל מנועי בית-שמש, היום אני יודע מה המצב של מפעל מנועי בית-שמש.

שר החקלאות א. נחמקין:

מצב מפעל מנועי בית-שמש חמור פי 1000 ואני אחייב פריסת החובות למפעל מנועי בית-שמש.

שר האוצר י. מודעי:

אם אתה מחייב מקרה כל-כך קיצוני, בודאי שאתה תחייב כל היתר שאינם כל-כך קיצוניים. כאשר אתה אומר את זה, אתה אומר: תפסיקו את המאמץ שלכם להבראה כלכלית.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני הייתי עקבי בענין הסיוע ל"אתא", כי חשבתי ששם זה מקרה אבוד. לגבי מפעל מנועי בית-שמש, אני חושב ההפך. זה לא אומר שזו דעתי לגבי הכל.

שר האוצר י. מודעי:

זו הבעייה. אינני חושב שאפשר להכנס ליותר פרטים בישיבה כזאת של ועדת הכספים.

י. כהן:

הבעייה היא שהנושא דחוף.

שר האוצר י. מודעי:

איננו אומר שהסיוע לחקלאות יחכה עד שנדע כל החובות/וצרכי הפריסה, אבל עד שנדע את הנושא לאור הקריטריונים - - -

מ. בר-און:

לא התייחס לענין הריבית.

שר האוצר י. מודעי:

הריבית הגבוהה משפיעה על החקלאות, כי החקלאות היא בחובות, ובאותה מידה היא משפיעה על כל מי שנמצא בחוב.

מ. בר-און:

זה גורם שנשחנה בגלל המדיניות הכלכלית.

שר האוצר י. מודעי:

אינני רוצה להכנס לענין הריבית, כי דנו בו, וזה נושא כבד לא פחות ממנו. אבל המדיניות אומרת, שאנו צריכים להגיע לריבית נורמלית של 1%-1.5% לחודש, כי כל אחד מבין שאי אפשר בריבית כזאת לנהל משק הנתון בחובות. אילולא היו חובות, היתה יכולה להיות ריבית של 20%.

א. שלום:

משק בפיקוח.

שר האוצר י. מודעי:

אני מקבל: משק בפיקוח. יש לנו שוק הון וזה נושא אחר. אני חושב שפעם דנו עליו. אולי יש מקום לדון בו טוב.

היו"ר א. שפירא:

לאחר ששמעתי את שר השרים, אני רוצה לומר את דעתי, ואני אדבר על המשק כולו, כי החקלאות היא רק חלק מהמשק. אין ספק, כפי שאמר שר האוצר, שכאשר עוזרים לארגון קניות, אין יודעים למי עוזרים. אבל דבר אחד ברור: מה שהחליטה עליו הממשלה ב-1 ביולי השנה היה ניתוח, וכאשר עושים ניתוח אין עוברים מחדר הניתוחים לחדר אחר, אלא לחדר התאוששות, כדי שהחולה יתאושש ויחיה, כפי שנאמר - וחי בהם. גם כאשר עושים ניתוח במשק צריך לנהוג על פי הכלל - וחי בהם.

על-פי מה ששמעתי משר האוצר, אני מציע להקים ועדה עליונה לתיאום המשק, אני מציע ועדה של שלושה יהודים בעלי מקצוע, אחד מענף זה ואחד מענף זה, אשר יחד עם האוצר - - -

ח. רמון:

אין חברים לוועדת תיאום כזאת, כולם עסוקים בפירוקים.

שר האוצר י. מודעי:

כאשר עושים ניתוח וחס וחלילה צריך לחתוך איבר מן הגוף, לאחר הניתוח כאשר הולכים לחדר התאוששות, הולכים לנוח, אפילו לאכול אין נותנים מה שאתה רוצה הוא שיחזירו חלק מהאבר. אם כך למה ניתחנו?

היו"ר א. שפירא:

אני יודע ש-2 מיליארד דולר הם חובות של חברות לבנקים ואם חס וחלילה לא יהיה טיפול בזה, המשק יתמוטט. מי זה המשק? המשק זה הכל.

אם אנחנו שומעים שהייצוא עולה, צריך להביא בחשבון שבחודש האחרון הדולר ירד בשוק אירופה ב-15% והמטבעות האירופים עלו ב-15%. אני בטוח שחלק מהעלייה בייצוא נובע מכך כי אנחנו מייצאים בעיקר לאירופה.

בעקבות החלטת הממשלה ירד מימון הדוקומנטים לייצוא מ-90% ל-40%.

שר האוצר י. מודעי:

גם קודם מימנו 40% בפועל. קודם אמרו 90% ומימנו 40%.

היו"ר א. שפירא:

אנשים וחברות אינם חיים על ממוצע. יש כאלה שיש להם הון חוזר והם לא ניצלו את מימון הדוקומנטים. מי שההון החוזר שלו היה חלש, ניצל מימון הדוקומנטים לייצא. ולא יתכן לקחת זאת עכשו ממנו. אני מכיר חברות שמחמוטטות בגלל זה, כי חברה שעושה 15 מליון דולה ייצוא, ההפרש של 20% במימון הדוקומנטים, שהוא 3 מליון דולר, פוגע בה.

לגבי ירקות ופירות, הייתי רוצה לדעת, מדוע כאשר רוצים להוריד מחירים, אי אפשר לשווק ירקות ופירות שיווק ישיר מספר חדשים?

פ. גרופר:

אין אפשרות.

שר החקלאות א. נחמקין:

הקמנו היפר-שוק וחשבנו שזה יוריד מחירים, וזה כמעט לא הוריד מחירים.

ג. שפט:

שמענו שני שרים ויש לי מספר הערות בעקבות דבריהם וקודם כל מספר הערות לשר האוצר.

המצב בחקלאות היום אפשר להגדירו כבית בווער. אנשים בקושי נושמים שם. אם תתחיל לעשות את החקירות הגדולות, מה היה לפני חמש שנים ועשר שנים ועשרים שנה, כבר לא יהיה את מי להציל. לא צריך לטפוח כסף. את הכסף צריך לתח לאותו כיוון שבו הוא יכול להבריא. ואני חושב שגם משרד החקלאות, גם החברים היושבים פה וגם גופים אחרים יכולים להמציא נחונים לגבי העזרה שנדרשת לחקלאים, כדי שהיא תגיע לאותם גופים ולאותם פרטים ולייצור החקלאי על מנת לעזור ולא תהיה כחבית שאין לה תחתית.

יחד עם זאת אני רוצה לומר, שנוסף לעזרה החד-פעמית, אם זו קונברסיה ואם זו קונסולידציה ובריבית מתקבלת על הדעת - כי היו בעבר קונברסיות, אבל הריבית היתה כזאת שידעו מראש שהחקלאי לא יוכל לעמוד בה, ואין זה משנה כרגע אם הישוב שילם ריבית יותר גדולה כי הסוכנות נתנה לו 50% תקציב. למה הסוכנות נתנה לו 50%? כי לסוכנות לא היה מספיק כסף. אתה תגיד שהסוכנות אטמה או משרד החקלאות אטם. זה לא משנה לגבי החקלאי שהיה צריך ליצור לו מקור פרנסה. אם לא נתנו לו המוסדות המיישבים הוא הלך לארגון ויצר לו את מקור הפרנסה שלו. היום זה מכביד עליו. זה ההבדל בינו ובין חקלאי שהיו לו מקורות ייצור. אבל גם זה שהיו לו מקורות ייצור, בגלל הריבית הגבוהה על ההון החוזר נקלע בתקופה האחרונה לקשיים כלכליים, כי למרות שההשקעה שלו במשק שולמה, בגלל הריבית על ההון החוזר, הוא אינו מסוגל לעמוד.

אם תרצה לאתר את כל הבעיות, תצטרך לעשות עבודת דוקטורט במשך שנה-שנתיים, ולדעתי זה לא יעזור לעניין. מה שצריך לעשות הוא להגיד באופן כללי: יש משקים באזור הזה ויש משקים שמייצרים ענף זה או אחר. ארגוני הקניות, גם הארציים וגם התנועתיים וגם האזוריים נשאו חלק גדול מהמשקים ונרשאים אותם עד היום בגלל הערבות ההדדית, ובלי ערבות הדדית חלק מהמשקים היו נופלים לפני שנים.

שר האוצר י. מודעי:

זה היה טוב, כי אז היו מחפשים פתרון.

ג. שפט:

יכול להיות. אבל לא יועיל לנו אם נחפש אשמים.

אותו דבר לגבי התכנון. אפשר לעשות את הדיון הזה בין שר החקלאות ושר האוצר. אפשר לעשות את התכנון וצריך לעשות אותו על מנת שרוב הענפים או הענפים היסודיים במשק, שיש להם השפעה על האינדקס, יהיו במסגרת כזאת שלא יהיו תנודות כלפי מעלה וכלפי מטה. צריכה להיות בקורת לגבי הכסף שינתן, איך הוא יחולק ולמי ינתן. לא יתכן שינתן כסף בלי בקורת. ואני חושב שבזה אין חילוקי דיעות גדולים בין היושבים כאן.

יש עוד נושא - הריבית, וכאן יש שוני בין התעשייה ובין החקלאות, ואני עבדתי בתעשייה ובחקלאות. בתעשייה אושה האיש את התחשיב מראש: אני קונה חמר גלם זה ביום זה וחמר גלם זה ביום זה, מייצר ומוכר במועד זה. לגבי החקלאי, ובעיקר החקלאי הקטן, המושבניק הבודד, הדברים נעשים אחרת. הוא קונה בצרכניה, הוא קונה בוועד הכפר. היום הוא צריך זרעים, מחרתיים זבל. הוא יכול לעשות את חשבון העלות הכללית לגבי כל מוצר ובסוף החודש מחייבים אותו בריבית בוועד הכפר או בצרכניה. כאשר הריבית היא בשיעור הקיים, זה אחת הדברים הרציניים ביותר, וזה לא שייך להוצאות הבית.

הזכיר שר החקלאות את ענף הכותנה, שהוא ענף די גדול. אם יש קושי בענף - ועד היום הענף הזה לא נזקק לעזרת הממשלה בסובסידיות - אני חושב ששנה-שנתיים צריך לעזור והאוצר צריך להיות מעוניין שימשיכו בענף זה, כי זה היה ענף ייצוא שבו אין הרבה ידים עובדות. לכן צריך לעזור לענף כדי שיתאושש, ואין לכרות אותו.

דבר נוסף - ואמרתי זאת בכנסת, ואולי חלק מהחברים לא ירצו לשמוע אותו - יש צורך בשינויים בנושא השיווק. אני מקווה שמשרד החקלאות יתן ידו לשינויים אלה, כי זה בסופו של דבר יכול להיות רק לטובתו של החקלאי.

לכן צריך תוך הימים הקרובים להכין אותם מספרים ששר האוצר ביקש - הם לא יהיו אותם מספרים שיעשו מהם חקיר ועבודת דוקטורט, אבל הם יתנו אינדיקציה על גודל הסכע וסדרי חלוקתו על מנת שיהיה בו תמריץ ליהודי לצאת מהבוץ. מי אשם אפשר לחקור ולבדוק, אבל אין להתנות זאת במתן הסיוע.

ח. רמון:

אני רוצה לומר לשר החקלאות, שבויכוח הקיים בין משרד החקלאות ובין משרד האוצר בנושא התכנון, תפיסתי הכלכלית היא בעד תכנון. בכל העולם המערבי, במדינות הסופר-קפיטליסטיות, החקלאות מתוכננת, ומשלמים עבור אי-עיב קרקע על מנת שלא יהיו עודפים. אבל מצד שני נוצר מצב אבסורדי יי אין לו קשר למשרד החקלאות: העגבניה פוגעת בחכנית הכלכלית. יכול להיות שצודק שר החקלאות ואם יהיה צרו על מחירים מירביים, יהיה שוק שחור.

שר החקלאות א. נחמקין:

אמרתי שאני מוכן.

ח. רמון:

אותי לא מעניין אם יהיה שוק שחור. הדבר המרכזי הוא, שלא יכול להיות שכאשר האינדקס עולה ב-2.5%, 2% יבואו מהעגבניה, מה עוד שהגענו למחירים אבסורדים לחקלאי, שגידול העגבניה עולה לו 250 דולר הטונה והוא מקבל 1000 דולר. אולי הוא מקבל פיצוי על העבר.

שר החקלאות א. נחמקין:

אלה אינם החקלאים שהפסידו בעבר, אלה יכולים להיות אחרים.

ח. רמון:

קל וחמר.

שר האוצר י. מודעי:

אני בעד.

ח. רמון:

לכן אני מבקש להוציא צו על מחירים מירביים לעגבניות.

שר החקלאות א. נחמקין:

אני לא אמרתי שהאוצר אשם ולא בהקשר לעגבניה. בהקשר לעגבניה צריך להאשים את אפרים. כאשר אני נשאלתי על העגבניות, אמרתי: לא בגלל זה ומייד. במשבר בחקלאות בנק ישראל והבנקים מוכנים ללכת להסדר, מי שמקשה זה האוצר. יש לי כל החמר טבעולם - למפעל מנועי בית-שמט יש פחות חמר - אבל פשוט לא רוצים.

יש לי בקשה אל הוועדה, ויכולה הוועדה שלא לקבל אותה. אני אינני אומר שאצלי זה חנאי ואינני רוצה שיגידו שאני אשם. שר החקלאות אינו מסדר עגבניות. הוא יכול להיות אחראי על חלב, אבל לא על עגביות. אמרתי ואני חוזר: ההחלטה צריכה להיות בת שני פרקים: פרק אחד בענין המחיר המירבי, ופרק שני - הוועדה תובעת שיהיה תכנון ומחיר מינימום לחקלאי.

ח. רמון:

שר האוצר נגד תכנון לא באופן עקרוני, אלא הוא נגד תכנון כי תכנון עולה כסף. אני בעד צו בענין מחיר מירבי.

שר החקלאות א. נחמקין:

לא היחה אלי כל פנייה כזאת.

ח. רמון:

יש חובות של 200 מליון דולר המעיקים על החקלאות. זה מה שאמר

שר האוצר. ואני רוצה לפדות את החובות האלה. אם אני לוקח לדוגמה את המקרה של האחד החקלאי שלגביו יודעים שיטת המוטטות דה-פקטו, יש פטיטת רגל, כאשר היה לו כסף, הוא החזיר אותו לשוק האפור. אני יודע למי הוא החזיר. אני יודע שמות.

שר החקלאות א. נחמקין:

לפי מה שאומרים אלה הבאים אלי, הוא לא החזיר להם.

ח. רמון:

אני יכול לתת שם של מפעל תעשייתי שנתן לו כסף והוא החזיר לו, והוא החזיר לו מכספים שניתנו לו לבנייה. אני חושב שיש איזה הגיון בדברי שר האוצר. אנחנו אומרים: אלה פטטו את הרגל, במקרה כזה אני רוצה להפחית את החוב לגבי בעלי החוב. אני אומר: אתם עשיתם חיים משוגעים, עכשו תפסידו חלק מהכסף, כאילו זה היה פושט רגל. אני אומר לבעל/ החוב: לך מגיע 10%, האלטרנטיבה היא לא בין 100% ו-10% אלא האלטרנטיבה היא 10% או 20%, ואז אני חושב שהחוב יקטן. אני חושב שפעם אחת צריך להתחיל ללכת בדרך זו, כי אין מקום יותר בטוח בעולם למלווים מאשר מדינת ישראל. גנבו בנק שלם ואף אחד לא נפגע, בלי שהיה ביטוח פקדונות.

שר החקלאות א. נחמקין:

במקרה של מניות הבנקים והבנק, שר האוצר מכסה הכל.

ח. רמון:

יבואו כל מיני גורמים במשק שמעסיקים 500-600 עובדים ויבקשו מאתנו, בנימוק של מניעת אבטלה, עשרות מליונים, ופה מדובר בסקטור של 20,000 מפרנסים, מהם 10,000 פטטו את הרגל, אבל אלה 10,000 אנשים עובדים, לא ספספרים בבורסה, לא אנשים העוסקים בעסקי-אזר, אנשים שקמים בבקר לעבודה. לגבי אלה צריך לבדוק, אבל לא צריך להוציא את הנשמה. ואני חושש שעד שיגמרו לבדוק את כל החובות, כפי שרוצה לבדוק שר האוצר, כאילו היו אלה מפעלים, והוא רוצה לבדוק 20,000 מפעלים - - -

א. בן-אברהם:

הוא בדק כבר 18.160 משקים.

ח. רמון:

מה שהוא אמר - ואני שמעתי את המוסיקה שלו - הוא: אני לא סומך

עליכם, אני רוצה לבדוק, מבחינתו בצדק. הוא צריך לתת את הכסף. אבל גם הוא אינו יכול לבדוק כך שזה יימשך שנים.

אם משרד החקלאות אומר, שהפתרון הוא ב-50 מליון דולר, מבחנתני זה צריך להיות מענק, ואם אנחנו מדברים על 20,000 מפרנסים, אנחנו צריכים לתת את זה ללא דיחוי, וצריך לתת אמוץ בספרים. 50 מליון דולר זה הסכום שדובר עליו כל השנה, זה הסכום שראש הממשלה תומך בו וניתן להשיג אותו.

לכן מה שצריכה ועדת הכספים לומר לשר האוצר הוא: יש שר המופקד על הנושא, הוא הציע תכנית הבראה, אחת לא האינספקטור שלו, בעיקר כאשר אחת רוצה לבדוק שנתיים. אם היית רוצה לבדוק שבוע-שבועיים, זה היה דבר אחר. הוועדה צריכה לאמץ את תכנית הבראה של שר החקלאות.

ג. עמר:

הנתק בין שר האוצר ובין שר החקלאות הוא שורש כל רע, ולא במקרה הערתי את ההערה לשר האוצר, שהוא מנסה לכפות על שר החקלאות שיאמר מה שהוא לא אמר. למה הוא לא נתפס למה שאמר שר החקלאות שהוא מנסה לפתור את בעיית החקלאות ושר האוצר אינו רוצה לקבוע פגישה?

נוסף לנתק הזה יש נתק בתפיסת העולם, הן לגבי התכנון והן לגבי פריסת היטובים. האם היטובים הלכו להתיישב במקומות שהם יושבים מפני שהם יצו? הם הלכו לשם מפני שהמדינה שלחה אותם לשם. ואם היו עובדים במקומות אלה 20 שעות ביממה, לא היו יוצרים למחיתם. שר האוצר אמר: הם לא ייצרו למחיתם. היתה להם רמת חיים כמו לעירוניים? והם השקיעו פי עשר שעות בעבודה יצרנית.

גם אם שר החקלאות מסכים, אני חושב שצו מחירים מירביים עם תכנון עדיין אינם פותרים את הבעייה.

שר החקלאות א. נחמקין:

את הבעיה הכלכלית בוודאי שלא.

ש. עמר:

צודק שר האוצר בזה שהוא רוצה בדיקה, אבל עד שתיעשה הבדיקה, עד שתבוא הישועה, תצא הנשמה. אם היה אומר: אני נותן 60%-80% מהתביעה ואחר כך בודק, נוחא. אבל הוא בא ואומר שהוא רוצה למצוא את כל האשמים למצב זה. באמת, הוא ימצא את כל האשמים? הרי חלק מהאשמה הוא בחוסר התכנון ואנחנו יודעים מי היה שותף לכך. הפרדוכס הוא שהמפולת החקלאית ידוע בדיוק מתי היא החלה, והיום באים לחפש את האשמים. הוא אמר שאילו היה ניתן לבנות את המטק מחדש, היו חוסכים את כל שגיאות העבר. אילו היו נותנים לנו להקים ממשלה אחרת, אפשר היה לסדר את הדברים אחרת. אבל זה לא ניתן, וצריך להתאים את הדברים לחיים.

אני חושב שהעזרה לחקלאות היא ענין של א.א.א. ואי אפשר לדבר על הלוואות לבנקים או הלוואות אפורות או הלוואות שחורות. אינני מדבר על השוק השחור. השוק השחור, כפי שאמר חבר-הכנסת רמון, זה ענין למשטרה. אבל לשוק האפור היחה הכוונה.

אני מציע שוועדת הכספים תקבל החלטה או המלצה, שלא לדון בנושא נושא אחר, עד שלא יביאו לנו מסקנות מסותפות למשרד החקלאות ולאוצר, כי אחרת תזכור מה שאני אומר לך - יפלו משקים ומושבים ולבנות אותם מחדש יעלה פי 10 יותר.

פ. גרופר:

אני רוצה לקצר, כי שר האוצר עזב, ובאזניו של שר החקלאות לא אחד. ואולם שר החקלאות לא עמד על כמה דברים. קודם כל היה צריך להסביר לשר האוצר, שכל החלק שעושה הסוכנות היהודית, שלא תמיד מתחשבת במשרד החקלאות, הם כולם מקרים סוציאליים, שאחר-כך נופלים על משרד החקלאות. קודם כל מעלה הסוכנות יהודים על השטח. אחרי שהם חקלאים על הנייר באים לשר החקלאות ומבקשים מכסות ייצור, כאשר אין מכסות ייצור ואין כסף.

מ. בר-און:

בשביל מה יש ועדת שרים לענייני החיישבות?

פ. גרופר:

בעבר היו למשרד החקלאות ויכוחים קשים עם המחלקה להחיישבות. משרד החקלאות היה אומר: אין מה לתת. תעלו יטובים כמה יאתם רוצים, אין מכסות. אין חלב, אין ביצים, אין גזר, אין תפוחי-אדמה, הכל חולק. מדינת ישראל חילקה כל המכסות.

היום הגענו למצב כזה בחקלאות שאם נרצה ללכת לבעלי החובות, ואני חושב ש-80% מבעלי החובות הם הבנקים - - -

ח. רמון:

נכון.

פ. גרופר:

אם אתה חושב שאפשר להגיד לבנק, שיפסיד 10% מהחוב שלו, אתה טועה, אבל אני אינני נגד. אם אפשר, בבקשה.

צריך למצוא את הדרך איך אפשר לעזור, ולעזור מייד. אנחנו איננו יכולים לטבת היום בוועדת הכספים ולעשות חישובים של העבר. מה שאמר שר החקלאות זה דבר שנמשך שנים. יש חלק מהחקלאות שאיננו מחוכנן, כי האוצר אמר: אני אינני שותף יותר לתכנון, וזה איננו סוד. ואז באו חברי הכנסת יגאל כהן וחיים רמון וצעקו: העגבניות. חצעק מהיום עד מחר, אם לא יהיה תכנון, מחר זה יקרה בפלפל או בירק אחר. פעם החקלאי שוב את הראש ופעם הוא עושה כמה לירות. בטנה שעברה החקלאים פטטו את הרגל ואף אחד לא היה איכפת לו. אף אחד בוועדה לא פצה פה, לא אמרו מלה על עגבניות שהושמדו.

היו"ר א. שפירא:

בענף הפרחים זה לא היה.

פ. גרופר:

למגדלי הפרחים שילמו.

אני יצאתי החוצה ודברתי עם שר האוצר. ממריבות לא יצא דבר. עכשו כל חשבונות העבר לא יעזרו. יש מצב שצריך לעזור. אינני אומר בכמה ואינני אומר איך. בחרנו ועדה של חמישה חברים, נשב עם מנכ"ל משרד החקלאות.

שאלתי את שר האוצר: "אתה הולך על עזרה", אם לא אני לא אבוא אליך. הוא אמר: תבוא עם חמר. היה לו קשה להוציא מהפה: אני רוצה לעזור. אבל הרגשתי שהוא אינו מתחמק.

אני מציע שחברי ועדת החמישה יטבו עם מנכ"ל משרד החקלאות. אני

יודע שבמשרד החקלאות עכשו עבודה של הכנת נתונים על 20,000 משקים. אם שר האוצר היה כאן, הייתי מסביר לו שאפשר לתת את העזרה דרך הארגונים והיא תגיע ישירות למשפחות. בקבוצים אפשר לבדוק את הדברים בכמה יעילות. אני מקווה ששר האוצר ייענה. ואם לא, אם אנחנו חושבים שהדבר רציני, אנו יכולים להפעיל לחצים כפי שהציע חבר-הכנסת עמר.

ע. סולודר:

מרבית הדברים נאמרו ולא אחזור עליהם. יש ויכוח אם החקלאות מיצתה את עצמה או לא. על כל פנים היום יש נסיונות בדגמים אחרים. יחד עם זאת צריך לדעת שעל הפרק עומד סקטור שלם, שאם הוא חלילה יפול אינני יודעת מה יהיה בארץ. המוטבים החחילו לצאת החוצה. אני יכולה לתת נתונים על התנועה הקבוצית. שלישי מהתנועה הקבוצית עומד באותו מצב.

שר החקלאות אמר שאי אפשר להעביר ממי שיש לו למי שאין לו. ואני רוצה לומר, שרק בזכות זה שאנו נוהגים בדרך זו, שמעבירים ממי שיש לו למי שאין לו, אנחנו קיימים.

פ. גרופר:

מזכירים פה כל הזמן מוטבים וקבוצים. אני יודע ששר החקלאות אריק נחמקין לא שכח את המשק המשפחתי. יש לנו 70 אגודות של המשק המשפחתי. ואני מבקש שיהיה ברור, שהמשק המשפחתי בסקטור הפרטי הוא באותו מצב.

היו"ר א. שפירא:

שם עושים חיים.

פ. גרופר:

הוא מוכר את האדמה. המושבניק אינו יכול למכור.

ע. סולודר:

רבותי, אם משק אחד יפול, זה כמו דומינו, אחריו יפול השני ואחריו השלישי.

לגבי הסכום של 150 מליון דולר, נדמה לי ששר החקלאות נקב בסכום יותר גדול. על 150 מליון דולר דברו בהתחלה. כדי לענות על הכל יש צורך ב-300 מליון דולר.

היו"ר א. שפירא:

בעתונים נכתב על 300 מליון דולר, והאמת היא שזה 450 מליון דולר.

ע. סולודר:

יש בעייה של ההתייטבות הווחיקה ויש בעייה של ההתייטבות הצעירה. הבעיות של יטובי הבקעה אינן הבעיות של היטובים בגולן. ואינני רוצה להכנס לפרטים. זאת תעשה ועדת המשנה.

זכותו של שר האוצר לבדוק. ואני מבינה שהשמיכה שלו קצרה מכדי לכסות את כל המשק. אבל דוקא מטום כך, אם הוא לא יתן אמוך בנחונים של המשרדים, הוא לא יוכל לכסות בכלל. אני רוצה להזכיר שאנו בתחילת העונה החקלאית, ולכן צריך לעשות הכל כדי שהסיוע ינתן בהקדם. אפילו הסקטור החקלאי, שבו השפעת חסדי שמים כל כך גדולה, אם יהיה בו תכנון, הוא יוכל לעמוד.

אני חושב שהוועדה צריכה להתאחד סביב החלטה לתבוע מהאוצר 100 מליון דולר לפריסת מחדש של חובות החקלאות. אם תיהרס חלילה ההתייטבות, לא נקים אותה מחדש. יתכן שהיום היינו מקימים אותה בצורה אחרת. אבל היא קיימת, ואם היא תיהרס חלילה היא לא תקום מחדש.

מ. בר-און:

אני רוצה לוותר על זכותי לנאום, אבל אני רוצה להציע הצעה מעשית. השעה היא אחרי 13.00. אני מציע שנצביע על הצעה בענין צו מחירים מירביים והמלצה על תכנון החקלאות עם הבטחת מחירי מינימום.

אני מציע שלא לסכם נושא המצב בהתייטבות, אלא לאחר הוועדת המשנה תסכם עבודתה. אינני יודע מי עומד בראש ועדת המשנה - - -

היו"ר א. שפירא:

חבר-הכנסת גרופר.

ח. רמון:

כיוון שקמו שתי ועדות משנה, אם חבר-הכנסת גרופר הוא יושב ראש ועדת המשנה לענין המצב בהתייטבות, הרי בראש ועדת המשנה לענין אזורי הפיתוח צריך לעמוד חבר שלנו.

י. ארצי:

בדיון זה הושמעו שתי נימות והוא התנהל בטני מיטורים. מצד אחד יש מצוקה שצריך לפתור אותה מיידית, והשאלה היא מה עושים היום לגבי כל אלה שמסובכים בחובות וצריכים לשלם חובות ואינם יכולים ועל כן הם עומדים על סף התמוטטות. אבל במקביל שמענו על מגמות לרפורמה יסודית בחקלאות.

שמענו על מגמות לחיסול ענפים ועל תכנון מחדש. למעשה שמענו שאנו נמצאים על סף בדיקה יסודית איך ייערך המשק החקלאי לעתיד. זאת אומרת שאנו עומדים היום בפני בדיקת מערך שהוא חלק גדול מהציונות, כי החקלאות היא הציונות, היא שינוי הפרנסות, היא קליטה של וותיקים וחדשים, היא הפאר של המדינה. לכן אני מביין ביין שני הדברים. הוועדה יכולה למצוא פתרון למצוקה הנוכחית. צריך היום כסף - אינני יודע כמה - כדי להזרים לחקלאות כפי שמזרימים למפעלי תעשייה, ואני מקווה שיזרימו למנועי בית-שמש, את "אחא" סגרו, - - -

היו"ר א. שפירא:

"אחא" לא הפסיד כמו מפעל מנועי בית-שמש.

י. ארצי:

אם ישובי רמת הגולן דורשים 15 מליון דולר, מצד אחד זה הרבה, אבל מצד שני, בהתחשב באספקט הבטחוני, זה מאט. הרי לא נלך למאבק על רמת הגולן רק עם סיסמאות. בכל זאת החקלאות ברמת הגולן היא חלק מתפיסה הבטחונית שלנו.

אני חושב שצריכה להיות ועדה ממלכתית שתבדוק את הסינויים שדיבר עליהם שר החקלאות, הסינויים בדרכי השיווק, חיסול החוליות הבזבזניות וסינויים אחרים. ואני מציע שבטרמס אוף רפרנס ינתנו לוועדה מספר חדשים כדי לבדוק את הדברים באופן יסודי.

לכן אני מציע שנעשה הכל כדי להזרים כסף ולמצוא דרך לקונברסיה ויחד עם זאת נמליץ על הקמת ועדה שתבדוק את מבנה החקלאות לקדמת שנות האלפיים.

י. צבן:

אני חושב שכדאי שנזכור שרוב הישובים בהם אנו דנים נמצאים איפה שהם נמצאים לא מתוך בחירה אישית, אלא מפני שהנחו אותם לשם, כי עם ישראל ישראל הנחה אותם, קרא להם ללכת לשם והוא אחראי להם.

אני שותף לאלה החושבים שצריכה להיות החלטה אחת על תכנון החקלאות עם כל ההשלכות הנובעות מתכנון, מכסות וסובסידיות והחלטה על מחירים מירביים. אבל אני חרד שאם נקבל כאן פקץ'-דיל, דבר אחד יבצעו, את הדבר הקל, האדמיניסטרטיבי, פרסום הצו בעתונים, ואת הדבר השני - לא. אני מאד בעד החלטה על תכנון, אבל אני מציע שנהיה אחראים למה שאנו עושים, ולא נתכוון לדבר אחד ויהיה דבר שני.

פנו אלי מושבניקים שעיסוקם בענף ההודים, ונתנו לי נתונים שהם בעיקרם נכונים. יש בעיה של מכסות ומחיר מטרה ו-90% ממחיר המטרה - - -

שר החקלאות א. נחמקין:

בבקר בהיר אחד זה בוטל.

י. צבן:

הנה דוגמה שהיה תכנון עם הבטחת מחיר והוא בוטל. אני רוצה לפנות לחברי במערך: רבותי, נעשה את החשבון איך הגענו למצב זה.

פ. גרופר:

אני אצביע נגד צו על מחיר מירבי. אני בטוח שאם יקבלו המלצה שלנו בנושא זה, תוך עשרה ימים יתברר שהקמנו גולם שהוא לרעת עקרת הבית. ביום חמשי מכרו עגבניות ב-1200 שקל הקילו, ביום ששי ב-1800 שקל הקילו, אבל אלה המחירים בשוק הסיסונאי. כאשר העגבניות מגיעות לעקרת הבית המחיר הוא 3000 שקל לקילו. אם ייקבע מחיר מירבי, בחוץ יקחו את המחיר הגרוע.

וחוך עשרה ימים תבקשו לבטל זאת. אם תקבל הוועדה המלצה, אני מקווה שמשרד החקלאות לא יאמץ אותה.

היו"ר א. שפירא:

יש לפנינו שתי הצעות: הצעה אחת להמליץ על תכנון תוך הבטחת מחירי מינימום ויחד עם זאת לקבוע בצו מחירים מירביים.

י. כהן:

כהוראת שעה.

ח. רמון:

שר החקלאות אמר שאינו מתנה את הדברים. לכן אנו צריכים לקבל החלטה אחת המורכבת משני סעיפים כאשר האחד אינו מותנה בשני.

היו"ר א. שפירא:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה הבאה: ועדת הכספים ממליצה על:
א. תכנון תוך הבטחת מחירי מינימום;
ב. קביעת מחירים מירביים בצו.

ה צ ב ע ה

ברוב קולות נחקלה ההצעה: ועדת הכספים ממליצה על:
א. תכנון תוך הבטחת מחירי מינימום;
ב. קביעת מחירים מירביים בצו.

י. צבן:

אני מציע ששני סעיפי ההמלצה יהיו מותנים זה בזה.

היו"ר א. שפירא:

אני מעמיד להצבעה הצעת חבר-הכנסת צבן, ששני סעיפי ההמלצה יהיו מותנים האחד בשני.

ה צ ב ע ה

ב-5 קולות נגד 4 לא נחקלה הצעת חבר-הכנסת יאיר צבן.

היו"ר א. שפירא:

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 13.20